

Şenol TURAN
Koyulhisar Kaymakamı

Modern Don Kişot

Tahrirat kâtibi adıyla maruf kişi, köy muhtarının benimle görüşmek istediğini söylediğinde yüksek lisans ödevi için araştırma yapmakta olduğum kitabın sayfalarını karıştırmaktaydım. Neden sonra kafamı kaldırıp lisan-ı hâl ile destur işareti verdikten sonra muhtarla göz göze geldik. Hafta sonu yapmayı planladığı şenlik için köy yollarının tesviyesinde kullanılmak üzere greyder istiyordu. Muhtardan kaçırıldığım bakışları az önce okumakta olduğum kitaba yönelttim tekrar. İri puntolarla yazılmış ‘Karl Marx’ başlığına takıldı gözlerim. Greyder, Karl Marx... Karl Marx, greyder... Muhtar cevap bekliyordu, ben de ilahi bir işaret. Bu sahnede ters giden bir şeyler vardı. “Kestiiiikk, yeniden çekiyoruz” demek için yönetmen hala ne bekliyordu??? Yirmi birinci yüzyılda ‘Karl Marx’ ile ‘greyder’i aynı sahnede buluşturmak Tarantino filmlerine özgü dâhice bir fikir olabilirdi. Greyderi muhtara, kitabı da ateşe vermek geçti içimden. Ruhumdaki fukaralığın diyetini ödemededen zihnimdeki meşguliyetin sonu gelmeyecekti. Bu tuhaf manzaranın müsebbibi, üzerimdeki kıyafetten başkası olamazdı. Ağalık dönemi ‘Züğürt Ağa’ ile; imparatorluklar devri ise, Bernardo Bertolucci’nin unutulmaz başyapıtı ‘Son İmparator’ ile kapanmıştı. Görünen o ki, Osmanlı’nın idari sistemdeki büyük icadı ‘kaim makam’ nesli, hücrelerine nüfus eden amansız hastalığın tesiriyle yakın bir tarihte irtihâl-i dâr-ı bekaa eyleyecekti.

Bir insanın neden kaymakam olmak istediğine dair muhtelif cevaplar vermek mümkün ama nasıl kaymakam olduğunun hikâyesi hep aynı: yaşlı teyzeler ve ih-

“... Ülkesine hizmet etmek, kendi şan ve şerefini yükseltmek için, gezginci şövalyeliği seçmeyi, atına atlayıp, silahlarını kuşanarak maceralara atılmayı, suçluları cezalandırmayı, haksızlıkları onarmayı yararlı bir iş olarak belledi, inandı buna...”

Don Kişot, Cervantes

tiyar delikanlılar. Hikâye şöyle geliyor: ailesinin maddi desteğinden yeteri kadar istifade edemeyen genç delikanlı, üniversitenin yaz tatilinde köyüne döner. Baba, ‘ne uzar ne kısalır’ familyasına mensup bir devlet memurudur. Anne ise, klasik ev hanımı. Medar-ı maişet, tarım sektörünün lütfuna ihtiyaç duyar. Aile bütçesine katkı amaçlı ağustos sıcağında fındık dallarına asılan esas oğlan, koca bir yaz aynı suale maruz kalacaktır: ‘Oğlum ne çıkıcan okul bitince?’ (meraklıları için; ‘çıkıkmak’ fiili, ülkenin Doğu Karadeniz dolaylarında ‘olmak’ manası-

Bizim meslektaşların en büyük hazinesi, ne makam aracı ne de şeref verdikleri o mevki.

Sadece hayırlı işlerin altına imza attıkları vakit

aldıkları o doyumsuz zevk! Bizim meslektaşların

en büyük ıstırabı ise, ne siyasi ve bürokratik

erkân ne de aşırı yetkiden mütevellit sorumluluk

duygusu. Sadece mahşer günü özel olarak

sorguya çekilecek yedi kişiden biri olmaları!

na karşılık gelmektedir). Fındık bahçesinde yorgunluk, börtü böcek, fındık dalları ve sıcakla cebelleşen kan ter içindeki genç, sorgu faslını kısa tutmak için kaçamak cevap vermek durumundadır. Zira Merkez Bankası'nda müfettiş olacağını söylese evvela Merkez Bankası'nın tarihini anlatmak zorundadır. Hazine Müsteşarlığı'nda uzman yardımcılığı pozisyonunu anlatmaya nerden başlamak lazım gelir? Ya Sayıştay? Bilhassa yaşlı insanları, nerde başlayıp nerde biteceği meçhul bir maceraya sürüklemek iki taraf için de zulüm. Hâl böyleyken Allah'ın bahsettiği nefesi boşa harcamamak en makbul olanı. 'Kaymakam olucam Teyzel'. Fırtına öncesi sessizlik dedikleri bu olsa gerek. Önce gözler büyür, akabinde sözler... 'İnşaallah yavrum, inşallaaaahhh!!!'. Elleri öpülesi yüzlerce yaşlı insanın bu duasının neticesini tahmin edersiniz elbet.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun ilçedeki icra makamı olarak sırtında yumurta küfesiyle düşer yollara genç kaymakam. Üç yıllık uzun ve verimli bir staj döneminin hemen akabinde Türk bürokrasisinin çiçeği burnunda bir memurudur artık. Gençliğini, yüzünde bir yara gibi taşır ilk zamanlar. "Çok gençsiniz sayın kaymakamım?!" sorularının alt metninde toy'luğa vurgu yapılmaktadır. 'Mühür kimdeyse Süleyman odur!' oysaki. Henüz 21 yaşında İstanbul'u fetheden ve cihan imparatorluğunun tahtına oturan Fatih'in torunlarına 2,000 nüfuslu bir ilçeyi yönetmek çok görülmüştür. İktidar olduğuna; ancak muktedir olamayacağına yönelik imaların artması genç kaymakamı bunaltır ve meseleyi mizaha havale eder: 'Ne yapalım, ilçe genç!'

Tespit doğrudur esasında. Nam-ı diğer Mülkî İdare Amirliği, rahmetli Özal döneminin en popülist uygulamalarından birisi olarak kayıtlara geçen ve o dönem kurulan köyden bozma ilçelerde başlar. İlçe statüsü kazandıkları tarih itibarıyla her birinin yaşı, emanet edildikleri kaymakamın yaşından daha küçüktür. Eğrisi doğrusuna denk gelmiştir. Nüfus, il merkezine uzaklık, sanayi ve benzeri kriterler gözetilerek, İçişleri Bakanlığı tarafından altı adet ilçe sınıfı öngörülmüştür. Son üç sınıf (4., 5., ve 6. sınıf ilçeler), seksenli yıllardaki söz konusu 'ilçe kurma furusu'nun nihai sonucu olarak teşekkül etmiştir. Doğal olarak ilçelerin ait olduğu sınıf, görev yapan kaymakamların sahip olduğu tecrübeyle doğru orantılı olarak değişmektedir. Başka bir ifadeyle, kaymakam büyüdükçe ilçe de büyümektedir.

Kaymakamın riyaset ettiği ilçe idaresi, bünyesinde pek çok dengeyi muhafaza eden bir yengeç sepetine benzer. Bu listenin başında yer alan devlet ricalinden Vali hazretleri, aynı zamanda kaymakam beyin amiri pozisyonundadır. Vatandaş, siyasi ulema, esnaf, bürokrat, muhtar, yerel basın, adliye şeklinde uzayıp giden listenin, memleketin pek çok muhitinde bir de gurbetçi takımı vardır ki bahsetmeden geçmek olmaz. Mülkî idare amirliği, 'idare' vasfına uygun bir pozisyon olarak bu grupları idare etme sanatıdır. Dengeyi sağlama uğruna kendi dengesini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalan bir kısım resmi zevat, Osmanlı'nın son dönem icadı olan 'idare-i maslahat' stratejisini hayata geçirir. 'Etliye sütlüye dokunmama, işi oluruna bırakma' şeklinde formüle edilen ve memleketin pek çok coğrafyasında hüsn ü kabul gören bu tavrın netice vermemesi halinde yapacak bir şey kalmamıştır. 3. Mektup açılır.

Vaktiyle bir kaymakam, görev yapacağı ilçeye hareket ederken yolda selefi olan meslektaşıyla karşılaşır. Selam kelimelerden sonra ilçenin durumuyla ilgili bilgi alışverişine gelir sıra. Tecrübeli olan, çok fazla vakti olmadığı ileri sürerek ceketinin cebinden çıkardığı üç mektubu halefine teslim eder. Mektuplar numaralıdır. İlçenin sorunları içinden çıkılmaz bir hâl almaya başladığında, mektupları sırayla açmasını söyler. Tam ayrılacakları sırada son bir tavsiyede bulunur: 'Son mektubu mümkün mertebe açmamaya çalış!' Devlet ciddiyeti ve millet samimiyeti ile işine sarılan kaymakam, bir an olsun rahate kapılmaksızın gecesini gündüzüne katarak hizmet üretir. Sorunları öteleme gayreti içerisinde olmaz. Bilakis, ilçenin kronikleşmiş sorunlarına dahi neşter vurur. İdari kadronun yetersizliğinden dem vurmamak, bilhassa kurmaylarından şikâyet etmek yerine onları eğitir, eksiklerini tamamlar. Büyük bir özveriyle vücuda getirdiği çalışma ortamı sayesinde önemli işlerin altına imza atar. İşlerin yolunda gittiğini, mektuplara dokunma gereği dahi duymadığını düşünerek kendisiyle gurur duyar. Nefis işte! İnsanoğlunun en zayıf olduğu an, zirveye çıktığı andır. Şeytanın vesvesesine karşı biz kullarına mukavemet gücü ver Ya Rabbim! Neyse, tahmin edildiği üzere, ertesi gün soğuk rüzgârlar esmeye başlar ilçede. Küçük bir kıvılcım halinde başlayan huzursuzluk, giderek kaosa dönüşür. Daha fazla dayanamaz kaymakam ve kendisine verilen mektuplardan ilkini açmak zorunda kalır. Hayretler içerisinde. Zira o zamana kadar başına gelen bütün sorunlar, çözüm önerileriyle birlikte mek-

tufta yazmaktadır. Hiç vakit kaybetmeden uygulamaya koyulur ve kısa sürede netice alır. Eski huzur ve sükûn dönemi yeniden başlamıştır. Moral tazeleyen, motivasyonu yükselen kaymakam yeniden işine sarılır. Kamuyunun desteğini arkasına almak suretiyle büyük işlere girer. Gelişme potansiyeli son derece sınırlı olan ilçenin mukadderatını değiştirir. Kişisel gayretleri ve ekip çalışması neticesinde yeni bir zirve görür. Heyhat! Ona yine hüsrân, ona yine hasret vardır. Ona yine esmer günler düşmüştür eyvah! Çaresiz açar ikinci mektubu. Satır satır okuduklarını ilmek ilmek dokur iş hayatında. Çok geçmeden yeniden ipleri eline alır. Eski şatafatlı günlerine döner tekrar. İlçedeki olgunluk döneminde, ne kadar hassasiyet göstermiş olursa olsun, ne kadar ince eleyip sık dokumuş olursa olsun taşlar bir kez daha yerinden oynar. Üçüncü mektubu açmamak için gösterdiği çaba kendisine ve ailesine zarar vermeye başlamıştır. Daha fazla direnemez ve açar o mektubu. Selefinin el yazısına ilk iki mektuptan dolayı aşinadır artık:

‘Hemen üç mektup yaz ve derhal ilçeyi terk et!’

Taşrada doğup büyümüş benim gibi insanların çocukluk kahramanıdır kaymakamlar. Afili takım elbisesi, fiyakalı hâl ve hareketleri, tozu dumana katan makam aracı, önünde el pençe divan makam şoförü, etrafında fırdöndü kabilinden yakın koruması, her daim hazır ve nazır kurmayları, saray yavrusu olmaya namzet malikânesi ve dünya gözüyle bir kerecik olsun görmek için kırk takla attığımız makam odasıyla erişilmesi güç bir adam. İfade etmekte güçlük çektiğimiz sıra dışı bir iktidarın sembolü. Sözü üstüne söz edilmez, düşman olsa baş edilmez bir garip âdemoğlu! Önünde tekмили birden bütün düğmelerin iliklendiği; gözün, kulağın pür dikkat kilitlendiği olağanüstü bir figür! Velhasıl kelim, bizim küçücük dünyamızda eşsiz bir yeri vardı kaymakamların. Bir eli yağda öbür eli balda diye tasvir ettiğimiz bu orijinal bürokrat takımına gıpta ettik hep. Dünyanın onlar için yaratıldığını düşünürdük. Amma velâkin hiçbir şey görüldüğü gibi değilmiş. Geç fark ettim taşın sert olduğunu. Şairin deyimiyle, su insanı boğar ateş yakarmış. Meğer o dillere destan makam aracıyla güzel bir yere gidilmezmiş! Hep toplantı, resmi davet, iş gezisi... Makam şoförü ve korumayla rahat edilmezmiş! Sürekli diken üstü... O kurmaylarla hızlı iş üretilmezmiş! İte kaka icraat... O makam odasında tatlı bir mevzuu olmazmış! Dertler derya olmuş, ben de bir sandal... Meğer çocukluğu-

muzun kahramanı, dert babası godfather, Vito Carleone imiş! Stresin sinsi sinsi kemirdiği midesindeki ülser nedeniyle ağız tadıyla yemek yiyemezmiş! Tevatür odur ki, yaklaşık beş bin kanunda şahsına atıfta bulunulduğu için gece uyku uyuyamazmış! Yetkisi ölçüsünde sorumluluğu olduğundan başını yastığa koyamazmış! Bütün ahali çocuğu olduğundan öz çocuğuna doyamazmış!

Karamsar bir tablo çizmek istemem ama ‘ilminde hikmet, hükmünde adalet’ kaygısıyla hareket eden mülki idare erbabının ahvali kabaca böyle. Görev yaptıkları ilçede (‘ilçe’deki harflerin yer değiştirmek suretiyle ‘çile’ye dönüşmesi ne kadar manidar!) hayatlarının bir anda çile yumağı haline gelmesi pek âlâ mümkün. Bunun sebebi, siyasilerin kendileri üzerinden birbirlerine mesaj gönderme çabası içerisinde olması değil. ‘İlmi siyaset’ enstrümanı sayesinde bu sorunun üstesinden gelebilirsiniz. Bunun sebebi, binlerce insanın ruhunda ve zihninde biriktirdiği dertleri dinlemek midir? Sanmıyorum, zira kaymakamlık, öteden beri Türk idari teşkilatının boşaltım sistemi vazifesini görmektedir. Yoksa bu karamsar tablonun müsebbibi, ardı arkası kesilmez vatandaş taleplerinin yol açtığı zihin yorgunluğu mu? Zinhar inanmıyorum. Beklentilerin oluşmasındaki esas unsur sizsiniz. Vatandaş, sizin riyasetinizde yürütülecek bir projenin amacına ulaşacağına inandığı takdirde size rücu edecektir. Kaldı ki, uhdenizdeki pek çok kamu kurumunu beklentileri karşılayacak evsafa maddi ve manevi donatıyı haizdir. Ayrıca Anadolu insanı ulü’l-emre itaat noktasında sağlam bir terbiyeye sahiptir. O halde, yirmi birinci yüzyılın taşrasında, enva-i çeşit mantıksızlığa makul çözümler üretme gayretkeşliğinde bulunan kaymakam zümresini huzursuz eden nedir? Hangi gaile, geçen yüzyıldan kalma ‘yel değirmenleri’ne savaş açan bu modern don kişotlar’ı içten içe kemirmektedir?

Bizim meslektaşların en büyük hazinesi, ne makam aracı ne de şeref verdikleri o mevki. Sadece hayırlı işlerin altına imza attıkları vakit aldıkları o doyumsuz zevk! Bizim meslektaşların en büyük ıstırapı ise, ne siyasi ve bürokratik erkân ne de aşırı yetkiden mütevellit sorumluluk duygusu. Sadece mahşer günü özel olarak sorguya çekilecek yedi kişiden biri olmaları!

Daha dünyada iken Sırat Köprüsü’nde yürüyen, cennet ve cehenneme bu kadar yakın tüm meslektaşlarıma selam olsun.